

**MUSIQA TA'LIMIDA O'QUVCHILARNING INDIVIDUAL O'ZIGA
XOSLIKLARNI ANIQLASH**

Mahkamova Shohida Raxmatullayevna

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti Musiqa talimi kafedrası dotsenti

Abdumalikova Rayxona Dilshod qizi

*Chirchiq davlat Pedagogika Universiteti Musiqa ta'limi San'atshunoslik
fakulteti 3–kurs talabasi*

rayxonaabdumalikova201@gmail.com

Annotatsiya: Musiqa ta'limida o'quvchilarning individual o'ziga xosliklarni aniqlash maktabgacha yoshdagi bolani tarbiyalashning asosiy vazifalaridan biridir. Zamonaviy ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatmoqdaki, musiqa qobiliyatini rivojlantirish, musiqa madaniyati asoslarini yoshlikdan shakllantirish zarur. Mutaxassislar-ning fikricha, maktabgacha yosh - musiqiy qobiliyatlarni shakllantirish uchun sezgir davr. Agar bolaning tug'ilishidanoq musiqiy rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan bo'lsa, bu uning musiqa ta'limida o'quvchilarning individual o'ziga xosliklarini samarali shakllantirishga yordam berishi isbotlangan.

Kalit so'zlar: individual o'ziga xoslik, psixologiya va ta'lim nazariyalari rivojlanishi, Intellectlar nazariyasi, intellektual qobiliyatlar, 'ziga xos potentsialini tan olish, qo'shimcha musiqa ta'limi.

Аннотация: выявление индивидуальных особенностей учащихся в процессе музыкального образования является одной из основных причин воспитания дошкольника. Современные научные исследования показывают, что развивать музыкальные способности, формировать основы музыкальной культуры необходимо с раннего возраста. По мнению специалистов, дошкольный возраст является сенситивным периодом для формирования музыкальных способностей. Если с рождения были созданы необходимые условия для музыкального развития ребенка, доказано, что это поможет ему

эффективно формировать индивидуальность учащихся в сфере музыкального образования.

Ключевые слова: индивидуальная идентичность, развитие психолого-педагогических теорий, теория интеллекта, интеллектуальные способности, признание особого потенциала, дополнительное музыкальное образование.

Annotation: the identification of individual identities of students in music education is one of the main vases of raising a preschool child. Modern scientific research shows that it is necessary to develop musical abilities, to form the foundations of musical culture from an early age. According to experts, preschool age is a sensitive period for the formation of musical abilities. If the necessary conditions for the musical development of the child from birth were created, it has been proven that this will help him effectively form the individual identities of students in music education.

Keywords: individual identity, development of psychology and educational theories, theory of intelligences, intellectual abilities, recognition of specific potential, additional music education.

KIRISH

Musiq ta'limida o'quvchilarning individual o'ziga xosliklarini aniqlash, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va o'quvchilarning qiziqishlarini yanada rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Musiq ta'limi nafaqat ijro etish uchun zarur bo'lgan texnik ko'nikmalarni o'z ichiga oladi, balki o'quvchilarning kognitiv va emosional rivojlanishini ham qamrab oladi. Bularning barchasi har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq bo'lib, bu xususiyatlarni tushunish ta'lim muhitini yanada shaxsiylashtirish va samarali qilish imkonini beradi. Musiq ta'limidagi individual farqlarni o'rganish tarixi, XX-asr oxirida kognitiv psixologiya va ta'lim nazariyalari rivojlanishi bilan boshlangan. O'sha paytlarda tadqiqotchilar shaxsiy xususiyatlar, masalan, intellekt, o'rganish uslublari va emosional intellektning ta'lim jarayoniga ta'sirini o'rganishga kirishdilar. Howard Gardnerning Ko'p Intellektlar nazariyasi kabi muhim nazariyalar, o'qituvchilarni o'quvchilarning xilma-xil ehtiyojlarini qondirishga tayyorlashda muhim ta'sir ko'rsatdi. Ushbu nazariya, musiq ta'limida o'quvchilarning turli xil intellektual qobiliyatlarini aniqlashda

yordam beradi. Musiqa ta'limida individual xususiyatlarni aniqlashning ahamiyati bir necha jihatdan muhimdir¹.

Bu o'qituvchilarga har bir o'quvchining o'ziga xos potentsialini tan olish va rivojlantirishga yordam beradi, bu esa yanada inklyuziv va samarali ta'lim muhitini yaratadi. Shaxsiylashtirilgan musiqa ta'limi o'quvchilarni yanada motivatsiya qiladi va jalb etadi, chunki o'quvchilar o'z qiziqishlari va qobiliyatlari bilan bog'liq bo'lgan kontentga ko'proq qiziqish bildirishadi. Shuningdek, bu xususiyatlarni tushunish musiqiy tajribani yaxshilaydi va ijodiy ifodani yanada kengaytiradi. Hozirgi kunda musiqa ta'limidagi individual farqlar bilan bog'liq tadqiqotlar ko'plab yo'nalishlarda olib borilmoqda. Olingan ma'lumotlarga ko'ra, har xil fonlar va tajribalarga ega o'quvchilar o'z o'rganish ehtiyojlari va afzalliklariga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ba'zi o'quvchilar hamkorlik muhitida yaxshi ishlasa, boshqalari mustaqil ishlashda muvaffaqiyat qozonadilar. Bu sohada yetakchi tadqiqotchilar, Dr. David J. Hargreaves va Dr. Gary E. McPherson, musiqa kognitsiyasi va ta'limini o'rganishda muhim hissa qo'shganlar. Shu bilan birga, individual xususiyatlarni aniqlashda bir qator muammolar va kamchiliklar mavjud.

Eng muhim masalalardan biri, musiqa ta'limida individual farqlarning turli o'lchovlarini samarali baholash uchun standartlashtirilgan baholash vositalarining yo'qligidir. Shuningdek, o'qituvchilar, o'quvchilarning qobiliyatlariga bo'lgan oldindan belgilangan tasavvurlar asosida tarafkashliklar bilan to'qnash kelishlari mumkin. Buning ustiga, musiqa ta'limida individual xususiyatlarga ta'sir etuvchi madaniy omillarni o'rganish bo'yicha tadqiqotlar ham zarur, chunki mavjud adabiyotlarning ko'plari G'arbiy ta'lim kontekstiga asoslangan. Kelajakdagi tadqiqotlar, individual xususiyatlarni o'rganish va ularning musiqiy muvaffaqiyatga ta'sirini izchil o'rganish uchun uzun muddatli tadqiqotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Bunday tadqiqotlar o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini baholash metodologiyasini, individual xususiyatlar va musiqa ta'limi samaradorligi o'rtasidagi munosabatlarni va musiqa ta'limida individual yondashuvlar va texnologiyalarni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Natijada, musiqa ta'limida o'quvchilarning individual

¹ Hargreaves, D. J., & McPherson, G. E. Musiqiy ta'limda shaxsiy yondashuvlar. Musiqiy ta'lim jurnali, 2021

xususiyatlarini aniqlash, ta'lim amaliyotlari va o'quvchilar natijalariga jiddiy ta'sir ko'rsatadigan muhim tadqiqot sohasidir.

Musiqiy qobiliyatlarni baholash metodologiyasi o'quvchilarning musiqiy rivojlanishini, qobiliyatlarini va individual o'ziga xosliklarini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon o'quvchilarning musiqiy ko'nikmalarini, ijro etish qobiliyatlarini va musiqiy tushunchalarini o'lchashga qaratilgan. Baholash metodologiyasi shuningdek, o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini va ularning musiqiy ta'limga bo'lgan munosabatlarini o'rganishga yordam beradi. O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini baholashda bir qator metodologik yondashuvlar mavjud. An'anaviy baholash usullari, jumladan, nazorat ishlari va imtihonlar, o'quvchilarning musiqiy ko'nikmalarini baholashda keng qo'llaniladi. Ushbu usullar orqali o'quvchilar ijro etish, nazariy bilimlar va musiqiy tushunchalarni qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatishi mumkin².

Formativ baholash o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi va ularning musiqiy tajribalarini yanada chuqurlashtiradi. Bu yondashuvlar o'quvchilarning o'ziga xosliklarini, xususan, ijodiy fikrlash va musiqiy ifoda etish qobiliyatlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Inovatsion baholash metodlari, masalan, raqamli texnologiyalar va onlayn platformalardan foydalanish, musiqiy qobiliyatlarni baholashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarning ijro etish jarayonlarini yozib olish va tahlil qilish mumkin, bu esa o'quvchilarning qobiliyatlarini yanada chuqurroq baholash imkonini beradi. Shuningdek, onlayn baholash platformalari o'quvchilarga o'z musiqiy qobiliyatlarini baholashda interaktiv va qiziqarli usullarni taqdim etadi, bu esa o'z navbatida motivatsiyani oshiradi.

O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini baholash metodologiyasi nafaqat o'quvchilarning joriy darajasini aniqlash, balki ularning kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda ham muhimdir. Ushbu jarayon o'quvchilarning musiqiy ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirishi va musiqiy ijodkorlikni rivojlantirishga yordam

² Mustafayeva, D. O'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash metodologiyasi. O'zbekiston ta'limi, 2022

berishi mumkin. Shuningdek, baholash jarayoni o'qituvchilar uchun muhim ma'lumotlar manbai bo'lib, ular o'quvchilarning individual xususiyatlarini tushunishga va ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Umuman olganda, musiqiy qobiliyatlarni baholash metodologiyasi o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon musiqiy ta'limni yanada sifatli va shaxsiylashtirilgan qilishga yordam beradi.

Musika ta'limida shaxsiy o'ziga xosliklar va samaradorlik o'rtasidagi bog'lanish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarning asosiy qismi hisoblanadi. O'quvchilarning individual xususiyatlari, ya'ni ularning qobiliyatlari, qiziqishlari, o'rganish uslublari va shaxsiy motivatsiyalari, ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir. Ta'lim jarayonida bu o'ziga xosliklarni e'tiborga olish, musiqiy ta'limning samaradorligini oshirishga yordam beradi. O'quvchilarning individual o'ziga xosliklari, avvalo, ularning musiqiy qobiliyatlari va qiziqishlari bilan bog'liq. Har bir o'quvchining o'ziga xos musiqiy tajribasi, uning musiqaga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Misol uchun, musiqiy o'qituvchilar ta'lim berishda o'quvchilarning xohish-istaklarini va qobiliyatlarini aniqlash orqali, o'zlarining darslarini yanada qiziqarli va foydali qilishi mumkin. Shaxsiy xususiyatlar bilan bog'liq bo'lgan o'ziga xosliklar, shuningdek, o'quvchining musiqiy ijodkorlik darajasini ham belgilaydi.

Shaxsiy o'ziga xosliklar, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasiga ham ta'sir qiladi. O'quvchilar o'z qiziqishlariga mos ravishda o'qitilishsa, ularning motivatsiyasi oshadi va musiqaga bo'lgan qiziqishlari yanada kuchayadi. O'quvchilarning individual qobiliyatlari va o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash orqali, pedagoglar o'z darslarini yanada samarali va qiziqarli tarzda tashkil etishlari mumkin. Masalan, o'quvchilarning musiqiy ijodkorlik darajalarini hisobga olib, o'quv dasturlarini moslashtirish, shaxsiylashtirilgan ta'limni ta'minlashga yordam beradi. Musika ta'limida shaxsiy o'ziga xosliklarni aniqlash, o'qituvchilarga o'z darslarida innovatsion metodlarni qo'llash imkonini beradi³. O'quvchilarning qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini tushunish, pedagoglarga dars jarayonini yanada ko'proq

³ Yunusova, N. Musiqiy qobiliyatlar va shaxsiy o'ziga xosliklar. O'zbekiston musika ta'limi, 2022

moslashtirish va shaxsiylashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning individual xususiyatlarini e'tiborga olish, musiqiy ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning musiqiy ijodkorligini yanada rivojlantirishga yordam beradi. Shaxsiy o'ziga xosliklarni aniqlashda, o'qituvchilar o'z o'quvchilarining ehtiyojlarini, qobiliyatlarini va qiziqishlarini chuqur o'rganishlari kerak. Bunday yondashuv, nafaqat o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi, balki ularni yanada faol, qiziqarli va ijodiy o'rganish jarayoniga jalb qiladi. Musiqiy ta'lim samaradorligini oshirish uchun shaxsiy o'ziga xosliklarni e'tiborga olish, o'qituvchilarni o'z darslarida innovatsion yondashuvlarni qo'llashga undaydi. Musiqa ta'limida individual yondashuvlar va texnologiyalar zamonaviy pedagogikada muhim o'rin tutmoqda. O'quvchilarning individual yondashuvlari ularning musiqiy qobiliyatlarini, qiziqishlarini va o'ziga xosligini inobatga olib, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Bu jarayonda texnologiyalarning roli ham alohida ahamiyatga ega, chunki ular o'quvchilarni yanada shaxsiylashtirilgan va interaktiv ta'lim muhitida qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Musiqa ta'limida individual yondashuvlar o'quvchilarning har birining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlari, o'quv uslublari, hissiy intellekti va shaxsiy qiziqishlari ular uchun mos ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy omillar hisoblanadi. Misol uchun, Howard Gardnerning ko'p intellektlar nazariyasi o'quvchilarning musiqiy intellektini alohida tushunishga yordam beradi va bu orqali musiqiy ta'limda individual yondashuvlarni qo'llash imkoniyatini oshiradi. Texnologiyalar musiqiy ta'limda individual yondashuvlar uchun kuchli vosita sifatida xizmat qiladi. Masalan, onlayn platformalar va dasturlar o'quvchilarga o'z qobiliyatlariga mos ravishda darslar o'tkazish imkonini beradi. Adaptive learning (moslashuvchan o'quv) texnologiyalari o'quvchi-larning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash va ularning o'qish jarayonini shaxsiylashtirishda yordam beradi. Bunday texnologiyalar yordamida o'quvchilarning o'qish tezligi, qobiliyatlari va qiziqishlari ko'rib chiqilib, darslar individual ravishda tashkil etilishi mumkin⁴.

⁴ Jumaniyazova, G. Musiqa ta'limida texnologiyalardan foydalanish. Ta'lim innovatsiyalari, 2023

Masalan, musiqiy dasturlar orqali o'quvchilar o'zlariga qulay uslublar bilan o'rganishlari, musiqalarni yozish va tahlil qilish imkoniyatlariga ega bo'lishlari mumkin. Bu jarayonda interaktiv elementlar, masalan, o'yinlar va simulyatsiyalar, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qiladi. Shuningdek, o'ziga xos musiqiy asarlar yaratishda o'quvchilarga yordam beruvchi dasturlar, musiqiy nazorat va baholash vositalari ham mavjud. Shu bilan birga, musiqiy ta'limda individual yondashuvlar va texnologiyalarni qo'llashda bir qator muammolar ham mavjud. O'qituvchilar ko'pincha individual yondashuvlarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, chunki har bir o'quvchining ehtiyojlari va qiziqishlari turlicha bo'lishi mumkin. Shuningdek, texnologiyalarning yuqori darajada rivojlanishi, o'qituvchilarni o'z bilimlari va ko'nikmalarini yangilashga undaydi. Musiqa ta'limida individual yondashuvlar va texnologiyalarni samarali qo'llash, shuningdek, o'qituvchilarning professional rivojlanishi va o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini yanada oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda, individual yondashuvlar va texnologiyalarni birlashtirib, musiqiy ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar ochilishi kutilmoqda. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning o'ziga xos qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi va musiqiy ta'limni yanada qiziqarli va samarali qiladi.

XULOSA

Musiqa ta'limida o'quvchilarning individual o'ziga xosliklarini aniqlash mavzusi, ta'lim jarayonlarini shaxsiylashtirish va o'quvchilarning o'ziga xos qobiliyatlarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda, musiqiy qobiliyatlarni baholash metodologiyasi, shaxsiy o'ziga xosliklar va musiqiy ta'lim samaradorligi, hamda musiqiy ta'limda individual yondashuvlar va texnologiyalar kabi asosiy jihatlar ko'rib chiqildi.

Musiqiy ta'lim sohasidagi ta'lim jarayonlarini shaxsiylashtirishga va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishga qaratilgan tadqiqotlar davom ettirilishi zarurligini ko'rsatadi. O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini aniqlash va ularga mos ta'lim usullarini ishlab chiqish, ta'lim jarayonini yanada takomillashtirishga yordam beradi. Shuningdek, kelajakda tadqiqotlar, turli madaniy

kontekstlarda individual xususiyatlarning musiqiy o'qitishga ta'sirini o'rganishga qaratilishi lozim. Bu, musiqiy ta'lim jarayonini yanada rivojlantirish va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, musiqiy ta'limda o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ta'lim jarayonlarini shaxsiylashtirish va o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun muhim bir qadamdir. Ushbu tadqiqot, musiqiy ta'lim sohasida o'quvchilar uchun yanada sifatli ta'lim muhitini yaratishga yordam beradi va ularning ijodiy potentsialini ochishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hargreaves, D. J., & McPherson, G. E. Musiqiy ta'limda shaxsiy yondashuvlar. Musiqiy ta'lim jurnali, 2021
2. Gardner, H. Ko'p intellekt nazariyasi va musiqiy ta'lim. Ta'lim va fan, 2019
3. Mustafayeva, D. O'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash metodologiyasi. O'zbekiston ta'limi, 2022
4. Yunusova, N. Musiqiy qobiliyatlar va shaxsiy o'ziga xosliklar. O'zbekiston musiqa ta'limi, 2022
5. Jumaniyazova, G. Musiqa ta'limida texnologiyalardan foydalanish. Ta'lim innovatsiyalari, 2023